

Az Őrség szerves településeinek átalakulása Őriszentpéter példáján keresztül

Készítette: Schubert Attila Csaba

DL2M8I

Belső konzulens: Dr. Saláta Dénes
egyetemi docens

Szak: Bsc TV mérnök levelező

Intézet/Tanszék: Vadgazdálkodási és
Természetvédelmi Intézet
Természetvédelmi és
Tájközgazdálkodási Tanszék

**Gödöllő
2025**

Az Őrség Magyarország egyik legkülönlegesebb tájtörténeti és kulturális egysége, ahol a természetföldrajzi adottságok és az emberi tevékenység szoros kölcsönhatásban formálták a tájat. A dolgozat célja Óriszentpéter településszerkezetének történeti vizsgálata volt, különös tekintettel a szeres településforma kialakulására, átalakulására és a hozzá kapcsolódó tájhasználati gyakorlatokra. A kutatás arra keresett választ, hogy miként változott a tájhasználat és a szeres szerkezet az elmúlt két évszázad során, és ezek a folyamatok milyen természetvédelmi és kulturális következményekkel jártak.

A vizsgálat alapját történeti és térképi források, valamint szakirodalmi elemzések adták. A munkában felhasználásra kerültek az első, második és harmadik katonai felmérések térképei, továbbá 20. századi topográfiai térképek, CORONA műholdfelvételek és ortofotók. Az adatok értékelése során a tájhasználat és a településszerkezet változásait elemeztem, kiegészítve a történeti és irodalmi háttér feldolgozásával. A módszertani alapokat többek között Balázs Pál tájváltozás-vizsgálati eljárásai, valamint Nemes-Népi Zakál György korabeli leírásai szolgáltatták.

Az eredmények alapján megállapítható, hogy Óriszentpéter hagyományos, szeres településszerkezete szoros kapcsolatban állt a természetes környezettel. A 18–19. században a dombháton elhelyezkedő szerek kisparcellás gazdálkodása és a környező rétek, legelők, erdők mozaikos rendszere fenntartható, ökológiai szempontból kedvező tájhasználati formát eredményezett. A 20. század közepétől azonban a mezőgazdaság modernizációja, az infrastruktúra fejlődése és a népesség elvándorlása következtében a szeres szerkezet fellazult, több szer megszűnt vagy beolvadt a városias struktúrába. A történeti térképek összevetése kimutatta, hogy a beépítettség növekedésével párhuzamosan a táj mozaikossága csökkent, ami az élőhelyek homogenizálódásához és a biodiverzitás visszaszorulásához vezetett (Tóth, 2015; Balázs, 2017). Az eredmények egyben alátámasztják Nemes-Népi Zakál György megfigyeléseit is, miszerint a táj szerkezete és a gazdálkodás mindig szorosan összefüggött a helyi életformával (Zakál, 1818).

A kutatás végső következtetése, hogy az Őrség hagyományos tájhasználata és szeres településszerkezete nem csupán történeti emlék, hanem olyan kulturális és ökológiai érték, amelynek megőrzése a jövő természetvédelmi és tájgazdálkodási feladatai között kiemelt helyet kell, hogy kapjon. Javasolt a szerek részletes, egyenkénti vizsgálata családtörténeti, demográfiai és gazdasági szempontból, valamint az eredmények közérthető, olvasható formában való bemutatása, Zakál György leírásának mintájára.